

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลือกอาชีพเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ทุกคน เนื่องจากการเลือกอาชีพนั้นจะทำให้เกิดปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ทำให้เห็นคุณค่าและภูมิใจในศักดิ์ศรีของตนเอง จึงได้มีผู้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพอย่างหลากหลาย ได้แก่ ทฤษฎีการวิเคราะห์ตนเองและอาชีพ (Trait and Factor Theory) มีแนวคิดที่ว่าบุคคลสามารถตัดสินใจเลือกอาชีพโดยใช้หลักการวิเคราะห์ตนเองและการวิเคราะห์อาชีพประกอบกัน ทฤษฎีของ Ginzgberg และคณะ (Ginzgberg and associate's Theory) สรุปการเลือกอาชีพของบุคคลไว้ดังนี้ การเลือกอาชีพจะเป็นไปตามระยะพัฒนาการของชีวิต โดยมีตัวแปรทางด้านอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ (Ginzberg, 1951) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Roe (Roe's theory) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับบรรยากาศทางอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ (Roe, 1953) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Blau ให้ความสำคัญในเรื่องตัวแปรจากสิ่งแวดล้อมที่มาสัมพันธ์กับลักษณะส่วนตัวของการเลือกอาชีพ (Blau, 1956) ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของ Super (Super's Theory) กล่าวว่า บุคคลมักจะเลือกอาชีพที่ทำให้อัตมโนทัศน์ (self-concept) ของตนเองแสดงออกมามากที่สุด แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกอาชีพจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการระยะต่างๆ ของชีวิต (Super, 1954) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Tiedeman และ O'Hara (Tiedeman and O'Hara's Theory) เน้นในเรื่องการตระหนักในตนเองจำเป็นต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ (Tiedeman and O'Hara, 1963) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Holland (Holland's Theory) เชื่อว่า การเลือกอาชีพจะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางบุคลิกภาพของบุคคล และเกี่ยวข้องกับการประกอบการทำงาน (Holland, 1966) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Krumboltz (Krumboltz, Mitchell, and Gelatt, 1975) เน้นในเรื่องการเรียนรู้ว่ามีผลต่อการเลือกอาชีพ และทฤษฎีความต้องการของ Hoppock (Hoppock's Composite Theory) ได้เน้นถึงความต้องการของแต่ละบุคคลที่มีต่อการเลือกอาชีพ ซึ่งสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเมื่อจะตัดสินใจเลือกอาชีพ ได้แก่ การรู้จักตนเองว่า มีเป้าหมายในชีวิตคืออะไร ตนเองต้องการอะไรเมื่อเลือกประกอบอาชีพนั้น ตนเองมีความสามารถที่จะเลือกประกอบอาชีพนั้นได้หรือไม่ และข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพนั้นๆ ที่ตนเองสนใจ (Hoppock, 1967)

การเลือกอาชีพนั้น ถ้าเลือกอาชีพได้เหมาะสมกับตนเองจะทำให้มีความสุขในการประกอบอาชีพ แต่ถ้าเลือกอาชีพไม่เหมาะสมกับตนเองก็อาจเกิดปัญหาตามมา ซึ่งปัจจุบันนี้พบว่า ปัญหาการที่นิสิตนักศึกษาออกจากมหาวิทยาลัยกลางคันแล้วมาแอดมิชชั่นเข้าใหม่ หรือนักเรียนที่มีสิทธิสอบสัมภาษณ์เพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา มีการสละสิทธิการสอบสัมภาษณ์จำนวนมาก ทำให้คณะหรือสาขาวิชาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ไม่สามารถรับผู้เข้าศึกษาได้ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ จึงเป็นการตัดโอกาสของผู้ที่มีความต้องการเข้าศึกษาต่อในคณะหรือสาขาวิชานั้น ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของกระบวนการตัดสินใจของนักเรียน หรืออาจกล่าวได้ว่านักเรียนเกิดความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพ (career indecision) โดยความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพเป็นปัญหาที่อยู่ในระหว่างกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ (Germeiji and Boeck, 2003 ; Osipow, 1999) และความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพจะแทรกอยู่ในระหว่างกระบวนการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ โดยจะแทรกอยู่ในขั้นตอนก่อนการตัดสินใจ และอยู่ในระหว่างขั้นตอนการตัดสินใจ (Osipow, Gati, and Krausz, 1996) ซึ่งความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพอาจเกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป จึงมีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพไว้มากมาย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความลังเลใจในการประกอบอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยต่างประเทศที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพ ได้แก่ Ducote (1984) Sepiech (1987) Fuqua, Newman, and Seaworth (1988) Gati, Krausz, and Osipow (1996) Whiston (1996) Kelly and Lee (2002) Gaffner and Hazler (2002) Germeiji and De Boeck (2002) Germeiji and De Boeck (2003) Germeijs, Verchueren, and Soenens (2006) Argyropoulou et al. (2007) Nota et al. (2007) Saka and Gati (2007) Corkin et al. (2008) และ Talib and Aun (2009)

สำหรับการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพในประเทศไทยนั้นเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ ได้แก่ วารุณี อัสธีรวัดน์ (2511) สุนี ธนสารสมบัติ (2511) ธิดารัตน์ บุญนุช (2511) ฉลวย กิรีติรักษกุล (2511) พรรณราย นิมขุนทด (2512) จุฑาภรณ์ วรสุมันต์ (2514) อรอนงค์ แจ่มผล (2524) สมถวิล ปีต่ายัง (2537) อมรรัตน์ เหล่าบุญมา (2550) จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ เนื่องจากความลังเลใจในการประกอบอาชีพเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุของความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 เนื่องจากความลังเลใจในการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพนั้น ส่งผลถึงการตัดสินใจเลือกเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่มีความแน่ใจในการเลือกเรียนต่อในคณะที่ตนเองต้องการได้ ซึ่งจากการศึกษาในประเด็นนี้จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยข้อค้นพบที่ได้จะเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามารถแก้ปัญหาและหาวิธีการป้องกันที่เหมาะสมกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 อีกทั้งยังเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพของนักเรียนสามารถช่วยเหลือหรือแนะแนวให้นักเรียนสามารถตัดสินใจเลือกอาชีพได้ตรงกับความต้องการและความสามารถของตนเองมากที่สุด

คำถามของการวิจัย

1. ความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับใด
2. ระดับความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานครแตกต่างกันตามภูมิภาคหรือไม่
3. โมเดลเชิงสาเหตุของความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานครมีลักษณะอย่างไร
4. โมเดลเชิงสาเหตุของความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานครมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามภูมิภาคของนักเรียนในด้านสังกัดของโรงเรียน แผนการเรียน ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม ระดับการศึกษาของบิดา ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา และรายได้ของบิดาและมารดา (ต่อเดือน)

3. เพื่อสร้างโมเดลเชิงสาเหตุของความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร

4. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานครกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้ ขอบเขตของตัวแปรที่ผู้วิจัยศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากทฤษฎีเอกสาร และงานวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรที่ส่งผลต่อความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพซึ่งสามารถจัดกลุ่มเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ความไม่เพียงพอของข้อมูล การไม่เห็นคุณค่าของอาชีพ ความวิตกกังวลในการเลือกอาชีพ การรับรู้ความสามารถของตนเองในการเลือกอาชีพ และอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อการเลือกอาชีพ โดยปัจจัยทั้ง 5 ปัจจัย มีความสอดคล้องกับทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล (Trait and Factor Theory) ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของ Super (Super's Theory of Vocational Development) ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของ Ginzberg (Ginzberg's Theory of Vocational Development) ทฤษฎีของ Tiedman และ O'Hara (Tiedman and O'Hara's Theory of Career Development) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Holland (Holland's Theory of Vocational Choice) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Roe (Roe's Theory of Vocational Choice) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Blau ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Krumboltz, Mitchell และ Gelattb วารุณี อัสธีรวัฒน์ (2511) สุณี ธนสารสมบัติ (2511) ธิดารัตน์ บุญนุช (2511) ฉลวย กิรติรักษกุล (2511) พรณราย นิมขุนทด (2512) จุฑาภรณ์ วรสุมนต์ (2514) อรอนงค์ แจ่มผล (2524) สมถวิล ปีตยั้ง (2537) อมรรัตน์ เหล่าบุญมา (2550) Ducote (1984) Sepiech (1987) Fuqua, Newman, and Seaworth (1988) Gati, Krausz, and Osipow (1996) Whiston (1996) Kelly and Lee (2002) Gaffner and Hazler (2002) Germeiji and De Boeck (2002) Germeiji and De Boeck (2003) Germeijs, Verchueren, and Soenens (2006) Argyropoulou et al. (2007) Nota et al. (2007) Saka and Gati (2007) Corkin et al. (2008) และ Talib and Aun (2009)

2. ประชากร คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยเลือกประชากรกลุ่มนี้เนื่องจากนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กำลังอยู่ในระหว่างการเลือกอาชีพ ซึ่งการเลือกอาชีพนั้นมีผลต่อการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา อีกทั้งลักษณะทางกายภาพของกรุงเทพมหานครอาจทำให้นักเรียนเกิดความ

ลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสาขาอาชีพ

3. ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรแฝงและตัวแปรที่สังเกตได้ ดังนี้

3.1 ตัวแปรแฝง 6 ตัวแปร ได้แก่

3.1.1 ความไม่เพียงพอของข้อมูล ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ ดังนี้ 1) การเข้าถึงแหล่งข้อมูล 2) ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของอาชีพ และ 3) การเชื่อมโยงระหว่างลักษณะของอาชีพกับจุดมุ่งหมายของการเลือกอาชีพ

3.1.2 การไม่เห็นคุณค่าของอาชีพ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ ดังนี้ 1) ความไม่ชัดเจนของจุดมุ่งหมายในการเลือกอาชีพ 2) ความขัดแย้งระหว่างจุดมุ่งหมายกับทางเลือกอาชีพ และ 3) การมีทางเลือกอาชีพสำรอง

3.1.3 ความวิตกกังวลในการเลือกอาชีพ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ดังนี้ 1) การตอบสนองทางความคิด 2) การแสดงออกทางจิตใจ 3) การแสดงออกทางสรีระ และ 4) การแสดงออกทางพฤติกรรม

3.1.4 การรับรู้ความสามารถของตนเองในการเลือกอาชีพ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ ดังนี้ 1) การรับรู้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 2) การรับรู้ความถนัดในวิชาเรียน

3.1.5 อิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อการเลือกอาชีพ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ ดังนี้ 1) อิทธิพลจากครอบครัว 2) อิทธิพลจากเพื่อน และ 3) อิทธิพลจากครู

3.1.6 ความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ คือ ความลังเลใจในการเลือกอาชีพ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพ หมายถึง ระดับความรู้สึกของนักเรียนแต่ละบุคคลที่ไม่สามารถตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งได้ตามความเหมาะสมสำหรับตนเอง หรือนักเรียนผู้นั้นอยู่ในช่วงที่กำลังตัดสินใจเลือกหรือไม่เลือกอาชีพนั้น โดยนักเรียนผู้นั้นมีอิสระในการตัดสินใจ

โมเดลเชิงสาเหตุของความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หมายถึง โมเดลลิสรูปที่แสดงรูปแบบและลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นสาเหตุ คือ ปัจจัยด้านความไม่เพียงพอของข้อมูล ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของอาชีพ และการเชื่อมโยงระหว่างลักษณะของอาชีพกับจุดมุ่งหมายของการ

เลือกอาชีพ ปัจจัยด้านการไม่เห็นคุณค่าของอาชีพ ได้แก่ ความไม่ชัดเจนของจุดมุ่งหมายในการเลือกอาชีพ ความขัดแย้งระหว่างจุดมุ่งหมายกับทางเลือกอาชีพ และการมีทางเลือกอาชีพสำรอง ปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถของตนเองในการเลือกอาชีพ ได้แก่ การรับรู้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการรับรู้ความถนัดในวิชาเรียน ปัจจัยด้านความวิตกกังวลในการเลือกอาชีพ ได้แก่ การตอบสนองทางความคิด การแสดงออกทางจิตใจ การแสดงออกทางสรีระ และการแสดงออกทางพฤติกรรม และปัจจัยด้านอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อการเลือกอาชีพ ได้แก่ อิทธิพลจากครอบครัว อิทธิพลจากเพื่อน อิทธิพลจากครู กับตัวแปรที่เป็นผล คือ ความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2553 ในกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยที่ได้จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทำให้สามารถนำปัจจัยเหล่านี้ไปปรับปรุงและพัฒนาเป็นแนวทางในการแนะแนวเกี่ยวกับการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับนักเรียน
2. ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้เหมาะสมกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียน
3. ความลังเลใจในการเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 นี้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อนำไปสู่การสร้างโมเดลเชิงสาเหตุซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุในบริบทของทางการศึกษาวิจัยเรื่องอื่นๆ ด้วย